

LEWIS CARROLL

27. 1. 1832 - 14. 1. 1898

Mezi Manchesterem, starobylym městem pod "kopci podobnými prsům" jak pohoří Peniny nazývali Keltové, a Liverpoolem, taktéž Kelty poetický nazvaném "místem stojatých vod", se v době značně nepoetické narodil ve vesničce Daresbury v hrabství Cheshire Charles Lutwidge Dodgson. Když se v roce 1843 rodina přestěhovala do Croftu na řece Tees, ukázalo se, že v chlapci uvízlo mnoho z poetičnosti dávných dob. Zde, v domě obklopeném obrovským sadem, počala Carrollova fantazie prosakovat na povrch. Postupně se z pouhého prosakování stal gejzír nápadů, který zaléval celé okolí. Hry, hříčky, představení loutkového divadla a ochočených žab a hadů, kouzelnické triky, vlastnoručně vyrobené hračky, tím vším bavil svých deset sourozenců a další příbuzné.

Pramen nápadů nevyschl ani ve školách v Richmondu a Rugby, spíše se stal vydatným usměrněným potokem. Nejvíce jej bavila matematika a klasické jazyky. Dalo by se říci, že propojil zákony platící v těchto předmětech. V hodinách latinského veršosloví zaměňoval obvyklá gramatická zakončení podstatných jmen a sloves dle vlastní fantazie výstižnějšími a přiléhavějšími a přitom logicky zdůvodnitelnými. Hra s jazykem jej vedla i k vydávání celé řady časopisů, v nichž se snoubil cit pro jazyk s další jeho zálibou, malováním. V časopisech parafrázoval neobyčejně vtipně své oblíbené autory, troufl si na takové veličiny jakými byli Shakespeare, Scott či Dickens, kterého měl obzvláště rád.

Po absolvování Oxfordské univerzity zde získal v roce 1855 místo profesora matematiky a zároveň byl přijat do duchovního stavu. Vedl osamocené život, svůj volný čas trávil dlouhými procházkami (ušel denně až 13 km) a po nocích díky své nespavosti vymýšlením hlavolamů (sám si sestrojil přístroj pro zapisování ve tmě, tzv. nyktograf). Kvůli koktavosti rezignoval na možnost kázat a stal se plachým vůči dospělým. Přes svůj smysl pro humor byl k žákům velice přísný, strohý a pedantský, často opustil rozhněvaně učebnu, zaslechl-li neuctivý vtip.

Zvláštní souhra náhod, zpočátku vypadající zcela nenápadně, vedla k jeho pozdější světovosti. Když jednou překonal svou vrozenou plachost a poslal několik svých kreseb do nedělní přílohy Timesů, byl sice odmítnut, ale toto odmítnutí vedlo k tomu, že se vrhl na umění, které tehdy bylo teprve v plenkách - na fotografování. Již po dvou letech byly některé jeho fotografie přijaty na výstavu Londýnské fotografické společnosti a postupně se mu podařilo vyfotografovat řadu významných osobností té doby, mimo jiné i nejmladšího syna královny Viktorie Leopolda, dánského korunního prince Frederika, básníka A. Tennysona, fyzika M. Faradaye a další. A právě díky zálibě ve fotografování a silnému vztahu ke světu dětí se seznámil s dcerou svého univerzitního představeného, Alice Liddell.

Pravdou je, že Carroll fotografoval nejraději malé holčičky, pokud možno nahé, samozřejmě za předpokladu, že s tím souhlasili rodiče (paní Liddel ho například později sama požádala, aby její dcery již nefotografoval, ale jakmile odjela s manželem na prázdniny a zanechala dcery v opatrování guvernanky, Carroll začal dívky opět navštěvovat). Sám pak ale začal cítit, že se dostal na tenký led a od roku 1880, kdy se Alice Liddell vdala za jeho žáka, již neudělal ani jednu fotografii a všechny, na nichž byly jeho přítelkyně nahé, byly zničeny. To vše, podpořeno skutečností, že malé dívky rád políbil a jakmile překročily čtrnáctý rok života, ztratil o ně zájem, vedlo k řadě pochybných teorií a srovnávání Carrolla s postavou z Nabokova románu Lolita, k čemuž snad přispělo i to, že sám Nabokov přeložil Alenku do ruštiny. Ve svěrací kazajce doby ale nepřekročil Carroll nikterak hranice morálních zásad, ačkoliv dnes by byl s klidným svědomím psychiatrů označen za pedofila, bez ohledu na skutečný význam toho slova.

"Myslím, že většina osob, které potkávám, se ve své podstatě příliš nevzdálila od zvířat. Jenom mizivé procento lidí se zajímá o věci, které představují smysl života." Tak charakterizoval Carroll dospělé, neochotné či neschopné vracet se do světa dětí a stát se zde dětmi, než aby mohli sami dobře vychovat své děti. Carroll tohoto návratu z nemilosrdného a příliš materialistického světa dospělých, kteří si z něj často kvůli jeho kockavosti tropili posměch a nechápali jeho fantazii a hravost, schopen byl. Děti se zatajeným dechem poslouchaly příběhy, které si pro ně Carroll vymýšlel, četly s radostí nesmyslné dopisy, které jim psal, hrály s ním hry a nechávaly se fotografovat

aniž se vzdaly své přirozenosti. Vzhledem k tehdejší komplikované technice fotografování je skutečně neuvěřitelné, jak uvolněně působí jeho fotografie malých holčiček, fotografie, díky nimž je Carroll považován za předního představitele historie fotografování 19. století. Kontrast mezi světem dětí a tehdejší viktoriánskou společností dospělých ilustruje příhoda z jednoho Carrollova dýchánku pro děti. Hostitel se rozhodl dětem předvést medvěda, ale když se s mručením po čtyřech vrhl do místnosti, zjistil, že si spletl dveře a ocitl se v naprostém tichu společnosti postarších dam, které právě měly diskutovat o obnově společnosti.

Právě tyto rozpory a problémy celé společnosti, o nichž si konzervativní Carroll netroufal otevřeně hovořit, ventiloval v podobě alegorií a symbolů ve svých dílech či dopisech svým přátelům, i když leckdy riskoval hněv vlivných osobností. Příkladem je jeho korespondence s pozdějším ministerským předsedou Robertem Cecilem, markýzem ze Salisbury, jehož dvě dcery fotografoval a vymyslel pro ně pozdější knihu Sylvie a Bruno. Na konci života se sám vyznal, že se narodil jako Angličan a umírá jako konzervatívec.

Když bylo Carrollovi třicet let, v roce 1862, uskutečnil první červencovou neděli lodní výlet po Temži a vzal s sebou Alice Liddell (Alenku) a její dvě sestry. Během odpočinku u Godstow začal na Alenčino naléhání Carroll vyprávět příběh o děvčátku, které se vydalo do podzemí a o tom, co tam prožilo. Později doplnil další příhody, vlastní ilustrace a výsledek ukázal několika přátelům. Jejich děti přijaly Alenku s nadšením a tehdy Carrollovi přátelé prolomili podruhé hradbu jeho plachosti, načež knížka *Alenčina dobrodružství v říši divů* roku 1865 skutečně vyšla. Ilustrátor John Tenniel bohužel leccos pozměnil, poměrně výraznou změnou byla ta, že Carrollova levačka Alenka se stala přes noc pravačkou, přestože právě hra se stranami hraje v Carrollově díle výraznou roli, zvláště v dalším pokračování Alenčiny dobrodružství (sám Carroll byl levák).

Výklady díla bylo popsáno již více stránek než kolik sama knížka má, leckdy téměř fantastičtějších. Vše vyvolala skutečnost, že se příběh odehrává ve snu, kde je dovoleno vše, což silně imponuje dětské fantazii a dráždí rozum dospělých, stejně jako další příhody za zrcadlem na šachovnici (Carroll sám byl vášnivý šachista). V díle byly hledány symboly historických osobností, bylo vykládáno jako snové znovuprožívání

prenatálního traumatu v matčině lůně s řadou falických symbolů podle Freudovy metody výkladu snů, byla na ně aplikována Kantova teorie o neshodných protějšcích, Pasteurovy objevy levotočivých a pravotočivých kyselin a další.

Bezpochyby do díla Carroll promítal své vlastní pocity (říší za zrcadlem, v níž se levák jeví jako pravák, údajně léčil své leváctví, které bylo v té době považováno za zlovyk a tělesnou vadu), dělal si legraci ze všeho i ze sebe (blboun nejspný - Dodo je vlastně jeho vlastní, koktavostí zkomolené jméno) a využíval jazykové invence v básnických parodiích na Tennysona, Wordswortha, Scotta a dalších, při tvorbě neologismů, psaní kaligramu - básni v obraze myšího ocasu a další nonsensové poezie, z nichž nejznámější, Jabberwocky (překládáno jako Žvahlav či Tlachapoud), je haplogickou parodií na anglosaské básnictví:

Je svačvečer. Lysperní jezeleni

se vírně vrtáčejí v mokřavě.

Vetchaří hadroušci jsou roztruchleni

a selvy syší tesknoskuhravě.

Sám Carroll totiž leckdy v touze překonat svou koktavost vynechal skupinu hlásek a spojil dvě slova v jedno naprosto nesmyslné. Kromě vlastní poezie využíval Carroll i dětských lidových říkanek. Obě knihy o Alence jsou prodchnuty neustálou změnou děje, neočekávanými kroky, zmateným pohybem a absurdními přechody mezi příhodami, přeměnami, zvraty a pády, jaké připravuje sám život. Nejlépe to vystihuje sám Carroll slovy jedné postavy z knihy: "*Jak vidíš, tady musíš běžet ze všech sil, abys setrvala na jednom místě.*" Všechny tyto skutečnosti řadí dílo do blízkosti surrealismu a dadaismu.

Přes odmítavou kritiku se knížka stávala stále populárnější a po vydání pokračování *Za zrcadlem a co tam Alenka našla* v roce 1871 se dokonce dočkala prvních překladů. Na slávu reagoval Carroll po svém a již tradičně. Uzavřel se do sebe, odmítl publikovat své fotografie a poskytovat rozhovory. Jako vedlejší produkt skromnosti vznikl právě jeho pseudonym, další z jeho jazykových hříček, zlatinizováním a zpětným poangličtěním vlastního jména.

Kromě jediné cesty do Ruska v roce 1867, během níž se dokonce byl ochoten naučit rusky, ale odradilo ho hned první slovo "zaščiščajuščichsja" a z níž nejsilnější

dojem na něj učinil zpěv ani ne dvanáctileté jeptišky, žil Carroll poklidným životem, napsal řadu odborných prací (např. *Euklides a jeho moderní soupeři*, 1897, či *Symbolická logika*, 1896) a pamfletů (například prosazoval poskytnutí práva studentkám bydlet na koleji), básní (*Fantasmagorie a jiné básně*, 1869, *Tři soumraky a jiné básně*, 1898) a další dětské knížky (*Logika hrou*, 1887, *Sylvie a Bruno*, 1889, *Lov na Snarka*, 1876, *Zamotaný příběh*, 1885). Tyto knížky pro děti už nejsou tak zdařilé jako Alenka, ačkoliv knížka Sylvie a Bruno bývá označována jako "nejzajímavější neúspěch anglického písemnictví". Do příběhu královských sourozenců vnáší Carroll matematické zákonitosti, v Zamotaném příběhu se zase snaží řešením matematických zádrhelů odbourat u dětí stereotypy myšlení. Carrollova další díla v češtině dosud nevyšla.

Od roku 1868 žil Carroll v Guilfordu, kde také roku 1898, v šestašedesáti letech, zemřel. Největší poctou muselo být pro stárnoucího vědce to, že jeho "Alenka" pojmenovala svého prvního syna Caryl, což se vyslovuje podobně jako Carroll. Sama pak získala v roce 1932, při oslavě stého výročí Carrollova narození, čestný doktorát na Oxfordské universitě jako dík za to, že inspirovala Carrollova k napsání jedné z nejkrásnějších a nejnápaditějších dětských knížek.